

ABDÜLMECİD EFENDİNİN KÜTÜPHANESİ

ALİ SATAN

SULTAN Abdülaziz ile Hayrandil Kadınefendinin çocuğu olan Abdülmecid Efendi, *Takvim-i Vekâi* kaydına göre 1 Haziran 1868'de dünyaya gelmiştir. Abdülaziz'in padişahken doğan ilk oğlu olduğu için doğumu resmen ilan edilmiştir.

Bütün Osmanlı şehzadeleri gibi özel bir eğitimden geçen Abdülmecid Efendi Arapça, Farsça, Fransızca ve Almanca'yı mükemmel derecede; İngilizceyi ise yayınları takip edecek kadar bilmekteydi. Sporla ilgilenmiş, resim ve müzik konusunda kabiliyeti de erken yaşlarda dikkat çekmişti. Piyano, keman, viyolonsel ve klavsen çalan, Batı müziği ile yakından ilgili olan şehzade ressamlığı ile öne çıkmıştır.

Abdülmecid Efendi taht için uzak bir adaydı. Belki de bu yüzden kültür-sanatla ve bu çevrelerle daha çok meşgul olmuştu. Ancak siyasetten, gündemden ve dünya ahvalinden bihaber değildi.

Devrin yerli ve yabancı yazarlarıyla yakın dostlukları olan Abdülmecid Efen-

di Recaizade Mahmud, Abdülhak Hâmid, Tevfik Fikret, Pierre Loti gibi isimlerin portrelerini yapmıştır.

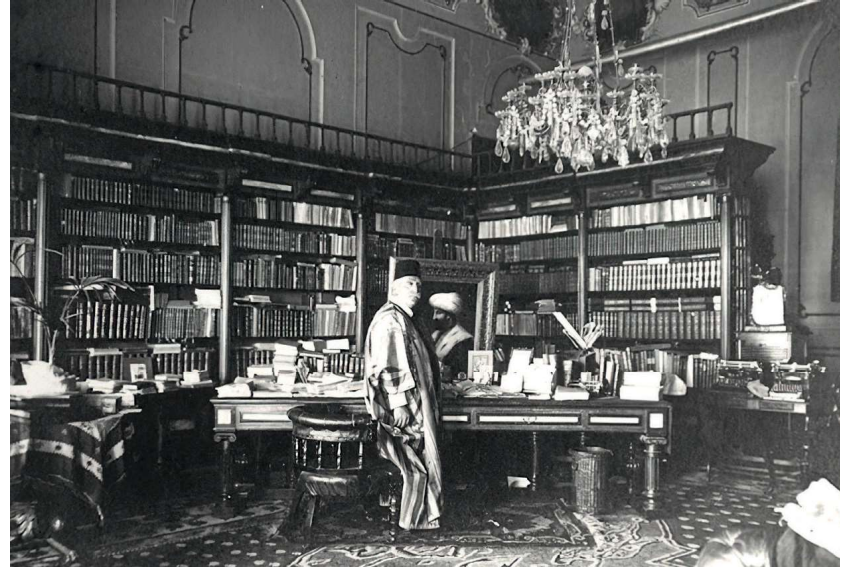
1908'de 2. Meşrutiyetin ilanıyla daha da hızlanan kültürel etkinlikler çerçevesinde sanat koruyuculuğu ile de ön plana çıkmıştır. Bu dönemde sanatın gelişimini, yaygınlaşmasını ve korunmasını amaçlayan dernekler oluşmaya başlamış, bunların en önemlisi olan Osmanlı Ressamlar Cemiyetinin şeref başkanlığını da Abdülmecid Efendi üstlenmiştir. Cemiyetin yayın organı olan *Osmanlı Ressamlar Cemiyeti Gazetesi*'nin amblesminde de halifenin portresi yer almaktaydı. Abdülmecid Efendi aynı dönemde Paris'te kurulan Société des amis de Stamboul (İstanbul Dostları) adlı derneğin de şeref üyesidir. 1920'de Pierre Loti'nin eserlerini korumak ve Türkçeye kazandırmak için kurulan Pierre Loti Cemiyetini desteklemiş, İstanbul'da düzenlenen birçok sergiyi himaye etmiştir.

Ayrıca ressam Avni Lifij'in Avrupa'da eğitim görmesini sağlamış; Namık İsmail, Nazmi Ziya, Şevket Dağ, Feyha-

man Duran'la sanat üzerine tartışmalar yapmış ve onların Türk imgesini Avrupa'da tanıtmayı amaçlayan Şişli Atölyesi çalışmalarına destek vererek sergilere katılmıştır. Abdülhak Hâmid'i evinde ziyaret eden halife, kendisi ile uzun uzun görüşmüş, onun Finten adlı piyesinin Darülbeyaz'ı'daki ilk temsilinde hazır bulunmuştur.

Tarih ve edebiyatla yakından ilgilenen Abdülmecid Efendinin telif ve tercüme eserlerinin bulunduğu, ayrıca Fransız romancı ve öykü yazarı Maupassant'dan tercüme ettiği bir kitabı "Sayyad Zeynel" takma adıyla yayınlattığı bilinmektedir.

Abdülmecid Efendi çok dilli olması ve farklı konulardaki merakı dolayısıyla kütüphanesini de bu ihtiyaçları doğrultusunda kurmuştu. Yerli-yabancı sanat ve edebiyat dünyasını yakından takip etmiş, bu yayınları kütüphanesine getirtmiş, pek çok gazetenin daimi abonesi olmuştu. Bugün Millî Saraylar Daire Başkanlığı arşiv kayıtlarında yer alan abone olduğu yabancı gazetelerin bir bölümü şunlardır: *L'Illustration*, *Die Kunst*, *The Morning Post*,

① Abdülmecid Efendi oğlu Ömer Faruk Efendiyle birlikte.

Le Temps, Le Matin, The Illustrated London News, Revue des deux Mondes, The Studio, Velhagen-Kolosings Manatsheft, The Near East, France Islam ve Revue Internationale de Paris.

Abone olduğu yerli yayınların bir bölümü ise şöyledir: *Kalem, Servet-i Fünun, Tercüman-ı Hakikat, Falaka, Püsküllü Bela, Musavver Muhit, Resimli Kitap, Stanbul, Journal Quotidien Politique et Littéraire, Tan, Sebilürreşad.*

Kütüphanede Türkçe, Arapça, Farsça, Almanca, Fransızca toplam 10.867 eser mevcuttur. Dönemin yerli-yabancı süreli yayınlar arasında 700 gazete ve 3829 adet dergi bulunmaktadır. Ayrıca ansiklopedi, sözlük, yıllık, harita, albüm, fotoğraf, kartpostal ve belge tarzı materyaller de mevcuttur. Kitap koleksiyonu edebiyat, tarih, coğrafya, politika, hukuk, din, askerlik, eğitim, iktisat, müzik, spor, ziraat ve hayvancılık, matematik, mimarlık, fizik, kimya, sosyoloji ve psikoloji gibi konu başlıklarından oluşmaktadır. Kütüphanede sadece Abdülmecid Efendiye değil II. Abdülhamid'e, V. Murad'a, V. Mehmed Reşad'a ve Vahideddin'e ithaf edilmiş çok kıymetli kitaplar da yer almaktadır.

Abdülmecid Efendinin ressamlığı müzisyenliğinin önüne geçmiştir, oysa müzikolog ve besteci Dr. Emre Aracı halifenin müzik koleksiyonu hakkında şu tespitlerde bulunmaktadır: "Abdülmecid Efendinin bugün Dolmabahçe Sarayında 49 numaralı odada bulunan, geriye kaldığı kadarıyla, şahsî kütüphanesi bizler için onun müzik bilgi ve ilgisinin en somut ispatını teşkil etmektedir. Burada yapılan tespitlerde profesyonel anlamda müzikle ilgilenen o devrin Avrupalı bir aristokratının kütüphanesinde buluna- bilecek hemen hemen her türlü notaya

rastlanmış olup, piyano solo ve oda müziği türündeki eserlerin yoğunluğu derhal dikkatleri çekmektedir. Bunlar arasında Beethoven'ın hemen hemen bütün trio ve yaylı kuartetleri, sonatları, senfonileri, senfonilerinin piyano redüksiyonları ve iki piyano için yapılmış aranjmanları ve benzer şekilde, Haydn, Mozart, Mendelssohn ve Dvorak'ın aynı türdeki eserlerinden geniş seçmeler bulunmaktadır. Corelli'nin 6 sonatı, J.S. Bach'ın 48 Prelüd ve Füg'ünden Puccini'nin La Boheme operasının partisyonuna kadar değişik türde yapıt içeren bu kütüphane bugünkü haliyle içlerinde birden çok karışık eserin toplandığı toplam 233 cilt ve nota kutusundan oluşmaktadır."

Şehzade bütçesinden her ay belli kitapevlerinden kitap satın alınmış, yerli-yabancı gazetelere abonelik ücretleri ödenmiştir. Hilmi Kitabevi, İslam Kitabevi, Zellic Kırtasiye, Zühal Tica-rethanesi (Kırtasiyeci), Kitapçı Weiss, Mücellit Gerardo, Vatan Mücellithanesi kitap satın alınan yerlerin başında gelmektedir. Ayrıca müzik ve fotoğraf için de çeşitli harcamalar yapılmıştır.

Abdülmecid Efendinin kütüphanesi önce Feriye Sarayında bulunan Şehzade Dairesinde idi; veliahd olduğunda Dolmabahçe Sarayı Veliahd Dairesine taşınmıştır. 1922'de halife olmasıyla beraber Dolmabahçe Sarayını resmî makam olarak kullanmış ve 3 Mart 1924'e kadar kütüphanesi de Mabeyn bölümündeki Hünkar Dairesi sofasında yer almıştır.

Abdülmecid Efendi kütüphanesinde vakit geçirmeye özen gösterir ve sevdiklerini burada kabul ederdi. Kütüphane aynı zamanda tarihi olayların haber alındığı bir mekan da olmuştur. Haluk Şehsuvaroğlu Abdülmecid Efendinin Va-

hideddin'in İstanbul'dan ayrıldığı haberini, Millî Mücadele'ye katılma davetini, halife olma haberini kütüphanesinde aldığını ve Hilafet Beyannamesini burada imzaladığını yazmaktadır.

Son yıllarda envanter kayıtları üzerinde yapılan çalışmalardan anlaşıldığına göre kütüphanenin Cumhuriyet devrinde Atatürk tarafından da kullanıldığı, bazı kitapların Çankaya'ya gönderildiği ve geri alındığı, ayrıca kütüphaneye Atatürk ve İnönü'nün cumhurbaşkanlıkları döneminde yeni kitap girişi olduğu, daha sonrasında ise herhangi bir kitap alımının olmadığı görülmüştür.

Abdülmecid Efendi Kütüphanesi bugün Dolmabahçe Sarayında Zülvecheyn Salonunun deniz tarafında konumlanan odalarda, 43 numaralı bölümde bulunmaktadır. 26 Ocak 2004'te Abdülmecid Efendi ve Vahideddin'in torunu Mısır prensesi Neslişah Sultan tarafından kurdelesi kesilerek ziyaretçilere açılmıştır. **Z**

KAYNAKÇA

- ❶ Akile Çelik, "Dolmabahçe Saray'ında Son Halife Abdülmecid Efendi'nin Kütüphanesi", *Millî Saraylar Kültür-Sanat-Tarih Dergisi*, sayı 5 (2010), s. 55-70.
- ❷ Ali Satan, *Son Halife Abdülmecid Efendi, Yazığın Yayınları*, 2016.
- ❸ Emre Aracı, "Beethoven Tutkunu Bir Halife" *Hanedandan Bir Ressam Abdülmecid Efendi, Yapı Kredi Yayınları*, 2004.
- ❹ Günsel Renda, *Hanedandan Bir Ressam Abdülmecid Efendi, Yapı Kredi Yayınları*, 2004.
- ❺ Haluk Y. Şehsuvaroğlu, *Tarihi Odalar*, İnkılap, 1954, s. 155-160.
- ❻ Lale Uçan, "Son Halife Abdülmecid Efendi'nin Hayatı - Şehzadelik, Veliahdlık, Halifelik Yılları", İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tarih Bilim Dalında Yayınlanmamış Doktora Tezi, 2019.
- ❼ Levent Ali Çanaklı, Sercan Alabay, "Son Halife Abdülmecid Efendi'nin Maupssant Çevirisi", *Türklük Bilimi Araştırmaları* 46 (Aralık 2019): 29-64.
- ❽ Midhat Sertoğlu, "Son Osmanlı Veliahdı ve Son Halife Abdülmecid Efendi", *Hayat Tarih Mecmuası*, sayı 4, Nisan 1978, s.11-15.
- ❾ Naciye Uçar Başaran, "Abdülmecid Efendi Kütüphanesi Koleksiyonu'ndan Cilt Sanatı Örnekleri", *Millî Saraylar Kültür-Sanat-Tarih Dergisi*, sayı 7, 2011, s. 111-119.